

proposta didàctica

SALVADOR ESPRIU

POEMES I
NARRACIONS
(Antologia)

www.bromera.com
edicions

bromera

Introducció
i antologia:
Antoni Prats

A. PROPOSTES PER A INDAGAR

La «Introducció» d'aquesta Antologia aporta una visió general de la vida i obra de Salvador Espriu que poden ser útils per copsar millor el sentit dels textos. A continuació, se suggereixen algunes recerques que, amb l'ajut de la «Introducció», facilitaran una lectura més intensa dels textos.

A.1 Sovint, conèixer les circumstàncies personals d'un autor millora la comprensió dels seus textos

1. Dels textos narratius

- a) «La rierada» (pàg. 69) al·ludeix als desastres naturals que periòdicament encara als nostres dies s'esdevenen en una part de la costa; però l'escriptor sembla referir-se a una comarca en concret. Tenint en compte els seus orígens familiars –vegeu el que se'n dia a la «Introducció» de l'*Antologia*– i les referències geogràfiques que aporta el text, de quina es tracta?
- b) En la breu narració de «Les tres Gràcies» (pàg. 171) es refereix explícitament a la població de Sinera, l'ambient de la qual hi és al·ludit mitjançant els personatges de Conxita Pentinadora i de Maria Castelló. Per fer-te una idea de tot plegat, si no ho has fet abans, llegeix el que es diu a les primeres pàgines de la «Introducció». Trau les teues conclusions en unes poques línies.
- c) En «Un sacerdot» (pàg. 179), la breu narració que tanca el llibre *Les roques i el mar, el blau* (1981), una de les seues darreres obres, Espriu imagina el seu funeral, i posa en boca de l'oficiant aquestes paraules: «Procurava dir a tothom la veritat. No li'n feien ni un bri de cas, com és natural, perquè és de boigs presumptuosos el trencacolls d'esbrinar què és la veritat i comunicar-ne les resultes». I afegeix: «En resum, ens hem referit a algú que exhibia, tant si venia a tomb com si no hi venia, i mai no hi ve, el luxe d'un cert desdeny per les ideologies closes». A la «Introducció» de l'*Antologia* s'exposen els motius personals i d'època que poden explicar el que Salvador Espriu pensava sobre la «veritat». Comenteu-ho en grup amb el professor i extreu les teues conclusions.

2. Dels poemes

- a) El poema «Barca osiríaca» (pàg. 207) al·ludeix òbviament a la mitologia de l'antic Egipte. Té aquesta referència alguna relació amb els estudis universitaris de l'escriptor? Consulta en la «Introducció» (pàg. 15).
- b) El titulat «I beg your pardon» (pàg. 208) gira entorn de «la teoria atòmica», segons diu –no sense ironia– l'autor en l'aclariment inicial del text. De què parlaven els dia-

ris a mitjan dels anys cinquanta, és a dir, quan escrivia aquest poema? Consulta la «Cronologia» d'aquesta *Antologia*.

- c) «Indesinender», «Inici de càntic en el temple» i «El meu poble i jo» (pàgs. 210-215) foren musicats per Raimon. Els has oït mai? Podríeu organitzar una audició d'aquests i altres poemes d'Espriu musicats pel mateix cantautor i indagar què era allò de la «Nova cançó». Comenteu i destrieu en grup el sentit de les nombroses imatges retòriques que trobareu en aquests poemes.
- d) *Cementiri de Sinera* és una elegia on l'autor expressa el seu fracàs i el de la seua generació, o siga, la dels joves de quan la II República. D'això, se'n parla en la «Introducció», sobretot en l'apartat biogràfic. Què va significar per a la vida d'Espriu en concret la llarga postguerra?
- e) «Petita cançó de la teva mort» (pàg. 229) fou escrit pensant en el poeta Bartomeu Rosselló-Pòrcel. En la «Introducció» trobaràs algunes referències sobre aquest company d'estudis i amic d'Espriu. A continuació, aplica les teues informacions al que diu el poema i fes la teua lectura personal.
- f) Tant «Oliverar, prop de S. Chiara» com «Ofrenat a Cèrber» (pàgs. 233-234) són dos poemes fonamentalment patriòtics. En el primer, escrit des d'Itàlia, es refereix Espriu a «el gran dolor de la terra que estimo» i en el segon basteix el seu autoretrat com a poeta de la resistència cultural. Quines circumstàncies històriques envoltaven la vida de l'autor i el seu país perquè s'hi expressés amb «gran dolor» i tanta abnegació? Consulta la «Cronologia» i la «Introducció» i extreu-ne les notícies ordenant-les per escrit.
- g) Després de llegir «Les roses recordades» (pàg. 247) i si reflexiones un poc, veuràs que hi ha un personatge femení molt especial en la vida del poeta darrere d'aquests elements del text: «aquelles mans», «roses», «sant Jordi», «abril», «ella», «tancava / fora, lluny», «drac», «els nostres petits noms». Aquesta dona torna a aparèixer, per cert, en els dos textos següents. Fes una paràfrasi en prosa del poema. O de tots tres.
- h) En el poema XXX (pàg. 267), que tanca *Final del laberint*, el poeta sembla descriure el punt d'eixida del «laberint». Tracta d'explicar aquest text a partir del que es diu sobre aquest recull a la «Introducció» d'aquesta *Antologia*.
- i) *La pell de brau* gira al voltant del mite espriuà de Sepharad. Busca el que se'n diu a l'esmentada «Introducció» (pàgs. 45-46) i comenta, tenint en compte a més a més l'època en que fou escrit, el poema XXV (pàg. 274).

A.2 Com anem a comprovar, una història es pot contar emprant tècniques i registres diferents i un tema qualsevol es presta als més diversos tractaments poètics

1. Dels textos narratius

- a) En «La llàstima» (pàg. 83), per aconseguir un major distanciament entre el lector i el que s'hi conta i evitar el subjectivisme, l'autor interposa el personatge narrador de Salom. En efecte, la història narrada planteja un tema que demana la màxima objectivitat: si a vegades convé o no conèixer la «veritat» referida a les realitats de la vida quotidiana que poden ser-nos doloroses. Potser, moderats pel professor, podríeu debatre la qüestió.
- b) En «Tereseta-que-baixava-les-escales» (pàg. 103), a partir d'un mateix lloc o escenari, cada seqüència narra en poques paraules moments de la vida de la protagonista. Concreta a quina etapa correspon cada una.
- c) Trobes que en «Tòpic» (pàg. 111) hi ha, com en «La llàstima», algun personatge que aporta objectivitat davant les patètiques situacions que s'hi refereixen? Explica-ho.
- d) Continuant en la mateixa narració, com valores el comportament dels personatges d'Eleuteri i de Nepomucé Garrigosa? Una problemàtica similar, la planteja Espriu en la narració següent, «Els subalterns» (pàg. 117); però en aquesta el «Director» desvia la responsabilitat dels seus actes a la prepotència de l'Estat. Què en penses? Creus que personatges similars són imaginables a hores d'ara?
- e) «Barris baixos» (pàg. 121) se situa a Lavínia. Segons s'explica a la «Introducció» de l'*Antologia*, aquest topònim correspon a Barcelona; però, en realitat, l'ambient reflectit podria correspondre a un barri marginal de tantes altres ciutats, descrit en aquesta ocasió, com en gran part de l'obra posterior d'Espriu, emprant un registre «grotesc», caricaturesc, expressionista. Et proposem que busques en el text substantius, adjectius o frases que reforcen aquesta intenció estilística.
- f) En *Miratge a Citera* (pàg. 125) l'autor simula unes notes escrites per una jove interna en un col·legi exclusivament femení, per a les quals té la gosadia literària de signar un pròleg, i en aquest diu que la jove protagonista hi ha tingut «la pretensió de desenrotllar una tesi –o un tema?» (pàg. 129) Quin és al teu parer aquest «tema» i/o aquesta «tesi»?
- g) Entre el llenguatge emprat en aquesta narració i el que has vist en «Barris baixos» s'observa un gran diferència. En què ho notes? A quins motius literaris creus que és atribuïble aquest canvi de registre?
- h) En *Les roques i el mar, el blau* (pàg. 159), només començar, trobem la tendència barroca de l'autor a mostrar la realitat social com un gran teatre, concretament de

titelles. Primerament, hi ha Arístocles, que actua «com un titella», i, darrere d'aquest, algú de l'edat del mateix escriptor, que és qui ordena i alhora belluga el titella narrador. Endemés, el to burleta –irònic si més no– serà també constant al llarg del textos reportats d'aquest llibre. En «Senzill proemi d'Arístocles», l'escriptor es mofa fins i tot de sí mateix en personificar el seu idioma amb el nom «d'una exvedet de varietats». Llegeix el text detingudament i explica com descriu aquesta «dama» i amb quins problemes entropessa en voler seduir-la. Quines figures retòriques hi fa servir?

- i) De vegades, als escriptors els agrada fer homenatges o crítiques a altres escriptors com a pretext per dir la seua. En la narració «Les tres Gràcies» (pàg. 171) hi ha una clara al·lusió a cert poema de Joan Maragall. Creus que Espriu ironitza en referir-s'hi? Per què?
- j) «Tres sorores» (pàg. 185), com es diu a la «Introducció» (pàg. 32), abunda en el caire grotesc de l'Espriu més característic. Addueix expressions, trets dels personatges, descripcions d'interiors o de carrers que s'adiguen amb aquest registre literari.

2. Dels poemes

- a) «Boda de Laia» (pàg. 203) és una adaptació en vers d'una seqüència de la novel·la *Laia*, en la qual Espriu començà a emprar el registre grotesc. Senyala en aquest poema dels trets grotescos que hi trobes i comprova els ritmes (mètrica i rima) que empra.
- b) Com definiries el registre literari emprat en «I beg your pardon» (pàg. 208)?
- c) En el poema XXV (pàg. 224) de *Cementiri de Sinera*, que és una mena de síntesi de tot el recull, el poeta empra encavallaments força abruptes, i no per cap feblesa tècnica o de manca d'ofici sinó cercant algun efecte rítmic per expressar millor el que pretén. En què consisteix, doncs, la seua intenció? Quines emocions i motius tracta de comunicar?
- d) «Mentre representem» (pàg. 237) fa de pròleg en *Mrs Death*. Després de llegir el que es diu a la «Introducció» sobre aquest recull (pàgs. 39-40), intenta fer una paràfrasi en prosa del poema explicant cadascun dels elements simbòlics de l'al·legoria escènica.
- e) Busca en internet «Paolo i Francesca» i podràs copsar molt millor el que es diu en el poema «Paolo» (pàg. 238). Creus que el poeta sent simpatia per la parella d'enamorats? En què es nota?
- f) Trobes que el poema «Un home gras de Meir» (pàg. 240) té paral·lelismes amb la narració «Els subalterns» (pàg. 117). Explica-ho.
- g) «Cançó d'albada» (pàg. 251) i «Llibre dels morts» (255) són poemes que responen a un tòpic literari. Quin?
- h) Al poema XVIII (pàg. 283) de *Llibre de Sinera* hi ha una aspra crítica del comportament cívic de la gent que envolta el poeta, que a ell li ha arribat fins al «jardí dels cinc arbres». Sobre aquest, mira el que es diu a la «Introducció» (pàgs. 8 i 9). Després, explica per escrit què has entès d'aquest poema, és a dir, la teua personal lectura.

- i) Tenint present el que es diu a la «Introducció» (pàg. 49-51) sobre *Setmana Santa*, llegeix el poema V (pàg. 289) i fes la teua pròpia explicació.
- j) Trobes semblances entre el que has vist al poema XVIII de *Llibre de Sinera* i el que mostra el XX (pàg. 292) del llibre següent? Primer de tot, para atenció a la referència evangèlica dels «trenta diners» (Mateu XXVI-15).
- k) Per copsar el que vol suscitar l'autor en el poema XVIII (pàg. 291) de *Setmana Santa*, has de conèixer el sentit d'un parell d'al·lusions («l'ull de l'agulla» i «ruc») als Evangelis (Marc X-25 i XI).
- l) Segurament, és *Setmana Santa* el llibre de versos d'Espriu més ric i variat en ritmes. Aplica al poema que acabes de llegir els teus coneixements sobre la matèria.

B. PROPOSTES PER A CREAR

«Les obres literàries desvetlen la nostra imaginació i, a partir dels fets narrats o dels sentiments que evoquen, poden invitar-nos a fer-les nostres eixamplat-les. Atreveix-te a expressar per escrit aquestes incitacions.»

A.1 Des de les narracions

1. Els fets narrats en «La rierada» (pàg. 69) ens deixen sense conèixer el que s'esdevindrà amb Werner, el personatge més insistit, i ens permet d'imaginar algun desllorigador per a la seua erràtica biografia. Quin camí triarà? Potser es deixarà portar pels afalacs d'alguna de les seues admiradores locals i es buscarà ací la vida? O tornarà al seu país d'origen i reprendrà la tradició obrera de la seua família en una fàbrica de ceràmica a Meissen?
2. «La llàstima» (pàg. 83) tracta l'assumpte de si en l'ésser humà podem trobar sentiments positius no contaminats de mesquina hipocresia. Basant-te en el que es conta en aquesta narració, tan abundant en matisos al respecte, fonamenta la teua opinió escrivint un breu assaig.
3. En «Tarda a muntanya» (pàg. 93) el narrador protagonista diu en algun moment: «Sentíem una emoció de pau entre panteística i franciscana».
  - a) Esbrina amb l'ajuda del professor els significats de «panteística» i de «franciscana».
  - b) Potser tu has sentit quelcom de semblant en alguna ocasió davant l'espectacle de la natura. Tracta de recordar-ho i refereix la teua experiència.

4. «Tereseta-que-baixava-les-escales» (pàg. 103) conté en embrió, només suggerida, una història d'amor, potser l'única de Teresa Vallalta. Desenrotlla-la en unes línies.
5. L'avi de la protagonista de *Miratge a Citera* hi diu en algun moment: «És tan limitat el nombre de temes per a un vell feixuc d'experiència! Aquesta maleïda paraula és un plom que ens cau constantment a la boca i malmet tota la gràcia possible d'una anècdota bella. Beneïts vosaltres, els joves, que no heu viscut gens i podeu parlar gairebé de tot» (pàg. 148). Què en penses d'això que se'n diu «experiència de la vida». Podries escriure un breu assaig explicant-ho.
6. En «Prometeu» (pàg. 163), el famós tità mític, que gosà enfrontar-se amb el déu del foc Hefaistos ensenyant els humans com fer foc, l'escriptor basteix la seua versió del mite d'aquest personatge generós («gran científic») afegint-hi, personalitzats, dos factors decisius en la vida política: «Poder i Força». Comenta el cas d'algun científic i el d'algun polític famosos que hagen estat perseguits per anar contra l'ordre social establert, com el propi Prometeu a la seua manera.

7. «Leda» (pàg. 165) és una narració que es basteix mitjançant el diàleg entre un titella que ja coneixem, Pulcre Trompel·li, i altres de nous: Magdalena Blasi, a qui tornarem a trobar; l'àvia del narrador; Ignasieta i el doctor Robuster i Tramusset. Per què no intentes bastir un diàleg teatralitzat a partir d'aquest text?
8. Ja deus conèixer el mite d'Eros, fill d'Afrodita, que amb el seu arc llança fletxes d'or, que propicien l'enamorament, i de plom, que fan l'efecte contrari. A més a més, ara, en llegir «Dafne» (pàg. 167), se t'haurà desvetllat la curiositat sobre aquesta nimfa i el déu Apol·lo, tan versàtil en el seus sentiments amorosos. Potser se t'acut un final distint per a aquesta història?
9. En la brevíssima narració «Una nimfa» (pàg. 173), Espriu descriu l'estranya «felicitat» d'aquests éssers mitològics; però, d'altra banda, diu que, «per sort, no som immortals». Opines com ell? Quin sentit té per a tu la paraula «felicitat» i quin creus que en té per a aquest escriptor? Si ho escrius raonant-ho, ho veuràs molt més clar.

A.2 Des dels poemes

1. Després de llegir amb deteniment «Les roses recordades» (pàg. 247) potser hauràs recordat alguna persona molt pròxima que durant la infància t'envoltava de seguretat i afecte. I potser també t'agradaria tractar d'escriure un text poètic –no necessàriament en vers– recordant-la.
2. A l'*Antologia* trobaràs diverses cançons dedicades a sengles parts dels dia. Tu, com tot-hom, tindràs predilecció per alguna d'elles. Per què no intentes escriure una cançó sobre la teua?
3. Al poema XXIV (pàg. 272) de *La pell de brau*, Espriu exposa, a manera de principis ètics, les pautes que haurien d'orientar l'actuació de qualsevol polític. Llegeix-lo amb deteniment i exposa ordenadament en un breu assaig el que ell diu, segons la teua interpretació, enriquint-ho amb opinions teues.
4. En *Llibre de Sinera* hi ha reflectides nombroses vivències viscudes pel poeta durant les seues estades a la població d'Arenys de Mar. En el poema IV (pàg. 281), pareix referir-se a les tertúlies de les vetlades estivals que als pobles aplega els veïns a les portes de les cases. Una calma i un acompanyament propicis per a vells records... Potser tu també has fantasiejat alguna nit d'estiu i podries escriure una bella pàgina a partir de la teua experiència.

5. El poema XXIV (pàg. 284) del mateix recull aplega un seguit d'experiències sinerenques del poeta ordenades per l'anàfora temporal del «Quan» alternat amb el «Mentre», i acabades amb la tornada «he mirat aquesta terra». Per què no intentes de crear, seguint si fa no fa el mateix esquema, un poema referent a un paisatge de muntanya o de mar per a tu entranyable?

Propostes didàctiques referides al llibre
Poemes i narracions (Antologia)
(ISBN: 978-84-9026-146-0)

© Edicions Bromera, SL
Apartat de correus 147 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© Antoni Prats

Salvador Espriu (Santa Coloma de Farners, 1913 - Barcelona, 1985) és, sens dubte, un dels màxims exponents de la literatura catalana contemporània. Se'l coneix, sobretot, com a poeta, ja que els anys en què més es va divulgar la seva obra coincidiren amb els de la publicació dels seus llibres de poesia, i també perquè els seus versos van ser musicats sovint per la «Nova Cançó». Tanmateix, convé no oblidar pas la seva prosa narrativa, d'assumpes i registres força variats. A més, Espriu no va ser sols un escriptor extraordinari, sinó també un referent humà d'autèntic civisme i amor al país, valors ben presents a les seves pàgines.

A propòsit de la commemoració del centenari del naixement d'Espriu, aquesta antologia, a través d'una acurada edició, vol animar a rellegir-lo i aproximar a les noves generacions la diversitat de la seva obra amb fragments significatius d'*Ariadna al laberint grotesc*, *Miratge a Citera* i *Les roques i el mar, el blau*, pel que fa a narrativa, i de tots els seus títols de poesia, com ara *Cançons d'Ariadna*, *Cementiri de Sinera* i *La pell de brau*, entre altres.

www.bromera.com
edicions

bromera

edicions
bromera

